

Article History

Received / Geliş
09.06.2017

Accepted / Kabul
16.06.2017

Available Online / Yayınlanma
15.08.2017

THE ASSESMENT OF LEARNING OUTCOMES OF GRAMMAR SKILS 2006 AND 2015 TURKISH TEACHING PROGRAM

2006 VE 2015 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALAN DİL
BİLGİSİ KAZANIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Fatih YILMAZ²

Halit ÇOLAK³

Abstract

All teaching programs need reform, change and development. In this regard, from past to present, within the scope of sociological changes, political attitudes, advances and developments of life conditions, and especially needs, more or less regulations have been issued on educational programs. While it was contrarily in primary education in the past, but in the present, at secondary education, Turkish Course has always been one of the courses leading on regulation and change. Respectively, in 1929 Secondary School Turkish Course Syllabus, 1931-1932 School Year's Revised Turkish Syllabus, 1938 Secondary School Program, 1949 Secondary School Turkish Syllabus, 1962 Secondary School Program, 1981 Primary Schools Turkish Syllabus, 2006 Primary Education Turkish Course Teaching Syllabus (6-8. Grades), and lastly 2015 Turkish Teaching Syllabus (1-8. Grades) were announced to be put into practice. This study was prepared in accordance with constructivist approach, and conducted to search differences and similarities between grammar learning outcomes of 2006 Turkish Teaching Program and 2015 Turkish Teaching Program (5-8. Grades) In this study, a survey was carried out via support of Turkish Teacher's opinions and with the help of analysis on learning outcomes. First, the term "teaching program" was tried to be explained. Then, 2015 Turkish Teaching Program was generally acquainted, and information was given about the aim of teaching grammar, approaches to teaching grammar. To reach findings in the study, first, Programs were examined with the document analysis method (Yıldırım and Şimşek, 2016:189) including written sources giving information about the facts to be researched, and to take teacher's opinions, a focus group meeting was applied online. With the help of findings gained, programs were compared to each others from the points of view distribution of grammar learning outcomes, comparison between grammar learning and other learning skills characteristics of grammar learning outcomes and teachers' feedbacks. While these comparisons were being made, descriptive analysis method was used. (Yıldırım and Şimşek, 2016: 239). According to results of the study, it was observed that in 2015 program, numbers of grammar learning outcomes and therefore its intensity in lessons decreased. In this way, grammar was made more functional by being taught in reading and writing learning skills, and learning outcomes turned out to become more spiral structures. As well as these positive results, it was observed that Turkish teachers could not adopt themselves to the program since they do not know well enough about it.

Keywords: Grammar, Turkish Teaching Program, Grammar Learning outcomes

Özet

Öğretim programı da her şey gibi yeniliğe, değişime ve gelişime ihtiyaç duyar. Bu bağlamda geçmişten günümüze sosyolojik değişimler, politik düşünceler, yaşam şartlarındaki değişim ve gelişimler ve özellikle ihtiyaçlar dâhilinde, öğretim programlarında az ya da çok düzenlemeler yapılmıştır. Geçmişte ilköğretim, günümüzde ise ortaokul Türkçe dersi de düzenleme ve değişiklik yapılan derslerin başında gelir. Sırasıyla 1929 'da Ortaokul Türkçe Ders Programı, 1931-1932 Ders Yılı Tadilatı Türkçe Programı, 1938 Ortaokul Müfredat Programı, 1949 Ortaokul Türkçe Programı, 1962 Ortaokul Programı, 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Programı, 2006 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. Sınıflar), son olarak 2015 Türkçe Öğretim Programı (1-8. sınıflar) uygulanmak üzere yayımlanmıştır. Bu çalışma, yapılandırmacı anlayışa göre hazırlanmış 2006 Türkçe Öğretim Programı ve 2015 Türkçe Öğretim Programı'nın dil bilgisi kazanımlarının

¹ Bu çalışma, 11-14 Mayıs 2017'de Ordu'da düzenlenen IX. Uluslararası Eğitimde Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

³ Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

(5-8. sınıflar) benzerliklerini ve farklılıklarını incelemek için yapılmıştır. Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin görüşleri alınarak ve kazanımlar incelenerek bir değerlendirme yapılmıştır. Önce “öğretim programı” kavramı açıklanmaya çalışılmış, sonra ise; 2015 Türkçe Öğretim Programı genel olarak tanıtılmış, dil bilgisi öğretiminin amacı, dil bilgisi öğretim yaklaşımları ve dil bilgisi öğretimi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada bulgulara ulaşmak için önce programlar, araştırılacak olgularla ilgili bilgi veren yazılı kaynakların incelemesini içine alan doküman incelemesi (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189) yöntemiyle incelenmiş, öğretmenlerin görüşlerini almak için internet üzerinden odak grup görüşmesi yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular üzerinden programlar; dil bilgisi kazanımlarının sınıflara dağılımı, dil bilgisi öğrenme alanının diğer öğrenme alanlarıyla karşılaştırılması, dil bilgisi kazanımlarının özellikleri ve öğretmen görüşleri bakımından karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar yapılırken ulaşılan bilgileri düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmak için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239) Çalışmanın sonuçlarına göre 2015 programında dil bilgisi kazanım sayılarının ve buna bağlı olarak derslerdeki yoğunluğunun azaltıldığı, dil bilgisinin okuma ve yazma öğrenme alanlarında verilerek daha işlevsel hale getirildiği ve kazanımların sarmal bir yapıya kavuştuğu gözlenmiştir. Bu olumlu özelliklerin yanında Türkçe öğretmenlerinin programı yeterince bilmedikleri için benimsemedikleri de gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil bilgisi, Türkçe Öğretim Programı, Dil Bilgisi Kazanımları

1.GİRİŞ

Özellikle son yıllarda dünyada yaşanan değişimler ve buna bağlı olarak meydana gelen etkileşimler insan hayatını da hiç şüphesiz etkilemiştir. Bu değişim ve etkileşimler yeni ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Bu ihtiyaçlar hayatın her alanında gerekliliğini hissettirmektedir. Bu alanlardan biri de eğitim ve öğretim alanıdır. Bu alanda yapılan çalışmaların odağında eğitim ve öğretim programları vardır. Öğretim, “*Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim*”, “*Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işidir.*” (TDK, 2011) Öğretim, eğitim kurumunda, daha önceden düzenlenmiş bir programa göre hedefi olan, planlı, düzenli ve kontrollü olarak yürütülen çalışmalar bütünüdür (Güneş, 2014: 2). Burada da görüldüğü gibi öğretimin bir amaca, düzene ve plana sahip olması için sınırlarının çizilmesi gerekir. Bu sınırların karşılığını ise program sözcüğü karşılar. Program ise “*yapılacak bir işin bölümlerini, bölümlerin sırasını ve zamanını gösteren tasarı, yetiçek.*” (TDK, 2011) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu araştırmanın konusu olan öğretim programı ise, okullar tarafından öğrencilere sunulan, Türk milli eğitiminde hedeflenen temel ve genel amaçların gerçekleştirilmesine yönelik işlerin tamamı olarak ifade edilmiştir (Varış, 1994). Başka bir deyişle öğretim programı, eğitimde amaçlanan hedefe ulaşabilmek için öğrencilerin yaşadıkları sistemli öğrenme ortamlarının bütünü olarak tanımlanabilir (Bilen, 2006). Özçelik ise, öğretim programını, herhangi bir derse ait öğretim -öğrenim sürecinde nelerin, neden ve hangi şekilde yer alacağını gösteren bir rehber, ya da bu özellikleri veren bir proje planı, olarak ele almaktadır (Özçelik, 1992: 4). Özbay’ın öğretim programı tanımı ise programda verilen hedeflerin gerçekleşebilmesi için gereken öğretmen, konular, eğitim çevreleri, metod, teknik, fiziki imkânlar, ders araç ve gereçleri, ölçme ve değerlendirme gibi elemanları içine alan bütüncül bir yapı şeklindedir (Özbay, 2008: 15).

Geçmişten günümüze kadar Türkçe öğretim programları hazırlanmış ve bu programlarda belli tarihlerde değişiklikler yapılmıştır. Türkçe öğretim programları sırasıyla: 1929 Ortaokul Türkçe Programı, 1931-1932 Ders Yılı Tadilatı Türkçe Programı, 1938 Ortaokul Müfredat Programı, 1949 Ortaokul Türkçe Dersi Programı, 1962 Ortaokul Programı, 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı, 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. Sınıflar) yıllarında ve isimleriyle yayımlanmıştır (Kutlubay, 2015: 61). Bu programların hepsi de içinde bulunulan zamanın şartlarına, ihtiyaçlarına ve politik görüşlerine göre değişiklik göstermektedir. Varış'a göre “*toplumsal dinamizm eğitim programlarının da dinamik olmasını gerektirmektedir.*” (Varış, 1976: 25). Talim ve Terbiye Kurulu da eğitim programlarının dinamikliğini ve diğer koşulları göz önüne alarak zaman zaman

programlarda değişiklik yapar. Günümüzde de bilim dünyasında ve bilgi teknolojilerinde meydana gelen değişim, gelişim ve mevcut programda görülen eksiklikler doğrultusunda Talim Terbiye Kurulu önce mevcut programı tartışmaya açmış ardından da yapılan dönütleri dikkate alarak 2015 Türkçe Dersi (1-8.Sınıflar) Öğretim Programı'nı 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında kademeli olarak uygulamaya koymuştur (Bayburtlu, 2015: 146).

1.1. 2015 Türkçe Öğretim Programı Hakkında Genel Bilgi ve Programın Vizyonu

Programda Türkçeyi öğretmenin yanında düşünme, anlama, sıralama, tahmin, sınıflama, değerlendirme, analiz, sentez gibi üst düzey becerilerin geliştirilmesi de amaçlanmıştır. Kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, temel becerilerle üst düzey zihinsel becerileri birlikte verecek şekilde düzenlenmiştir (MEB, 2015: 3). Bu düzenlemede, yapılandırmacı yaklaşımda kullanılan ve kapsamın giderek genişlemesini esas alan Sarmal (Spiral-Helezonik) programlama yaklaşımına göre hareket edilmiştir. Programın vizyonu ise şu şekildedir:

“1. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan,

2. Kendini ifade eden, iletişim kuran, iş birliği yapan, girişimcilik ve sorun çözme kapasitesi gelişmiş,

3. Bilimsel düşünen, anlayan, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan ve yorumlayan,

4. Haklarını ve sorumluluklarını bilen, öz güveni yüksek, çevresiyle uyumlu, görüş ve tezlerini gerekçe ve kanıtlarla destekleyerek yazılı ve sözlü olarak ifade edebilen,

5. Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilen, sentezleyebilen, okuma ve öğrenmeden zevk alan,

6. Bilgi teknolojilerini güvenli bir şekilde kullanarak bilgi edinme, oluşturma ve paylaşma becerileri gelişmiş bireyler yetiştirmektir.”(MEB, 2015: 3).

2015 Türkçe Öğretim Programı'nda vizyona yer verilmesi programın hedeflerini açık bir şekilde göstermesi bakımından önemlidir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'ndaki bu eksiklik ortadan kaldırılmıştır.

1.2. Programın Temel Yaklaşımı

Program; öğrencinin birikim, yetenek ve olumlu değişimlerini dikkate alan ve öğrenciyi merkeze alan bir anlayışla hazırlanmış olup hedeflerin tamamı devamlı gelişme gösteren bir yapı içinde tasarlanmıştır. Programda yöntem, teknik ve stratejiler hedeflere ulaşmak için bir araç olarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerden beklenen, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için bu araçların öğretimi ve kullanılmasına yönelik gerekli yönlendirmeleri yapmalarıdır (MEB, 2015: 4).

Öğrencilerin yaşları, seviyeleri, dil ve bilişsel gelişimleri dikkate alınarak dil bilgisi, yazım kuralları, okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerileri ile ilgili hedefler çoğalan bir yoğunluk ve derinlik içinde yapılandırılmıştır. "2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile basılı ve elektronik ortamlarda dinlediklerini ve okuduklarını anlayan, kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade eden; eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünen, millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır" (MEB, 2015: 4). Programda yer alan yukarıdaki ifadelerden öğrenciyi merkeze alması ve öğretmenin de rehber konumunda olması, programın, 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda olduğu gibi yapılandırmacı anlayışla hazırlandığını göstermektedir. Bilgi ve bilişim teknolojilerinin gelişmesi hayatın her alanını etkilediği gibi eğitim öğretim yapılan okulları da etkilemektedir. Günümüzde okullarda akıllı tahtalar ve tablet

bilgisayarlarla eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Bu ortamlar üzerinde Eba portalı kullanılmaktadır. Bu bakımdan 2006 programının güncel ihtiyaçları karşılamadığı görülmüş ve 2015 Türkçe Öğretim Programı'na basılı ve elektronik ortamlar da eklenerek bu alandaki eksiklikler giderilmiştir (Bayburtlu, 2015: 148).

1.3. Programın Genel Amacı

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'nda ortaya konan Türk milli eğitiminin genel amaçlarından yola çıkarak milli ve manevi değerleri benimseyen, Türkçeyi güzel, doğru ve özenli kullanan, eleştiri, analiz, sentez yapabilen, okuma ve yazma sevgisi kazanan, girişimci, sosyal ve iş birliğine açık olan, çoklu medya kaynaklarını etkili ve verimli kullanan aynı zamanda sorgulayan bireyler yetiştirmektir (MEB, 2015: 5).

1.4. Dil bilgisi Öğretiminin Amacı

Dil bilgisi, daha iyi anlamak ve daha iyi anlatmak için vardır. Sadece dil bilgisi kurallarının bilinmesinin ya da ezberlenmesinin anlama ve anlatmaya katkısı olmayacak, faydasız bilgi olmaktan öte gitmeyecektir. Dil bilgisi alanında kalıcı öğrenme gerçekleşmesi için mutlaka kuralların uygulamaya dökülmesi gerekmektedir. Uygulama ise okuma parçaları üzerinde yapılmalıdır. Bu uygulamayla hem dil bilgisi kurallarının ne işe yaradığı, nerede kullanıldığı bilinecek hem de okunan parçanın daha iyi anlaşılması sağlanacaktır. Bu durumda dilin kuralları da öğrenilmiş olacaktır.

Dil bilgisi öğretimi amaçlara ve ilgi ve ihtiyaçlara göre değişmektedir. Bu amaç ve ilgiler çeşitli dil bilgisi türlerini ortaya çıkarmıştır. Güneş'e göre eğitimde iki çeşit dil bilgisi üzerinde çalışılır. İlki ilkokuldan üniversiteye kadar olan eğitim-öğretim kurumlarında " *okul dil bilgisi*" diğeri ise analiz ve araştırma amacıyla incelenen " *bilim dil bilgisidir.*" Dili farklı araştırmalarla bilim alanı olarak araştırma, kurallarını ve görevlerini ortaya çıkarmak için yapılan çalışmalar bilim dil bilgisi ile ilgilidir. Okul dil bilgisi, öğrencilerin öğrenmeleri amacıyla düzenlenmiş bir dil bilgisi özelliği gösterir (Güneş, 2013: 173). Bu çalışmada ise okul dil bilgisi alanı üzerinde durulmuştur. Bu alan dilin yapısını, birimlerini, anlamını içeren kuralları içine alır. Dil bilgisi burada her ne kadar kurallar bütünü gibi görülse de temel amaç sadece bu kuralları öğretmek olmamalıdır. Temel amaç kuralların bilinmesi ve bu kuralların dil becerisini geliştirmesi olmalıdır. Bu becerileri geliştirdiği ölçüde dil bilgisi anlam kazanır. Yoksa önemli olan, dile ait kuralların parçada yer alması değil, kuralların doğru uygulanması, öğrencinin uygulamada dil bilgisinin dil üzerindeki etkisini fark etmesi, kendisi de bunları doğru ve etkili biçimde kullanabilmelidir (Karadüz, 2013: 292). Sezer-Oğuzkan vd göre ise dil bilgisi öğretiminde esas gaye, bilinçaltındaki dil bilgisini bilinç düzeyine çıkarıp, iletişimde kullanılabilecek duruma getirmek ve öğrencilerin, dilin bilinmeyen kurallarının farkına varıp bu kuralları kullanmalarını sağlamaktır. Bu sayede, öğrenciler doğru ve etkili bir iletişim kurabilir (Sezer-Oğuzkan vd. 1991: 229-230). 2006 Türkçe Programında olduğu gibi yapılandırmacı anlayışla hazırlanan 2015 Türkçe programında da dil bilgisi kazanımları, bu anlayışa uygun olarak iletişim kurma, analiz sentez, değerlendirme, yapabilme, dili doğru ve etkili kullanabilme gibi becerileri geliştirecek şekilde düzenlenmiştir.

1.5. Dil Bilgisi Öğretim Yaklaşımları

Geçmişten günümüze kadar dil bilgisi öğretiminde farklı yaklaşımlar kullanılmıştır. Güneş'e göre dil bilgisi öğretiminde dört farklı yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlar: geleneksel yaklaşım, davranışçı yaklaşım, bilişsel yaklaşım ve yapılandırmacı yaklaşımdır. Geleneksel yaklaşım iki şekilde ortaya çıkmıştır: dil bilgisi yaklaşımı ve kelime yaklaşımı (Güneş, 2013: 79). Dil bilgisi yaklaşımında dilin kurallarını çok iyi

bilmek gerekir. Dil kurallardan ibarettir. Kurallar ayrıntılarıyla verilir ve öğrenciye ezberlettirilir. Ders kitaplarındaki konularda dil bilgisi ağırlıktadır (Puren, 2004: Aktaran: Güneş, 2013: 85) Kelime yaklaşımında ise dersler kelime öğretimi üzerine kurulmuştur. Kelimeler günlük yaşamdan seçilerek dil bilgisi bu kelimelerle öğretilmeye çalışılmıştır. Somut kelimelerden soyut kelimelere, bilinenden bilinmeye, yakından uzağa doğru öğretim şeklinde bir yol izlenmiştir (Güneş, 2013). dil bilgisi öğretiminde diğer yaklaşım ise davranışçı yaklaşımdır. Hedeflenen davranışları kazandırmak temeline dayanır. Bu yaklaşım Skinner tarafından ortaya atılan davranışçı yaklaşımın dil bilgisi öğretiminde uygulanmasıdır. Tekrar etme, ezberleme, alışkanlık haline getirme yollarıyla dil bilgisi öğretimi yapılmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımda da geleneksel yaklaşımda olduğu gibi anlamdan çok kurallar ön plana çıkarılmıştır (Güneş, 2013). Bir diğer dil bilgisi öğretim yaklaşımı ise bilişsel yaklaşımdır. Bu yaklaşımın öncülüğünü Noam Chomsky yapmaktadır. Chomsky'e göre insanlar dil öğrenmeye hazır halde doğarlar. İnsanın dili öğrenmek için herhangi bir çabaya ihtiyacı yoktur. Birey dili yeri ve zamanı geldiğinde kendiliğinden öğrenir. Bu sürece dil edinim süreci adı verilir (Güneş, 2013: 80). Bu yaklaşım iki farklı şekilde ortaya çıkmıştır: iletişimsel ve kavramsal-işlevsel yaklaşım. İletişimsel yaklaşımda dilin iletişim boyutu ön plandadır. Dilin işlevsel ve yapısal özelliklerini konu edinir. Dili kullanırken gerekli kurallar önemlidir ve öğrenci bunları bilmelidir (Güneş, 2013: 81). Bilişsel yaklaşımın kavramsal-işlevsel bölümünde ise öğrenci merkezdedir. Konu seçimi önemlidir. Dil öğretim amaçları ve dil öğretiminin tanımlanmasına önem verilmiştir. Bu yaklaşım öğrenmedeki yeni düşüncelere göre yeniden oluşturulmuş, eğitim durumları güncellenmiş ve yeniden düzenlenmiş önceki dil öğretim yaklaşımlarıdır (Rézeau, 2001: Aktaran: Güneş, 2013: 85). Dil bilgisi öğretiminde bir diğer yaklaşım ise bu araştırmaya konu olan 2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programları'nda benimsenen yapılandırmacı yaklaşımdır. Yapılandırmacı yaklaşım bilginin kişi tarafından duyular aracılığıyla rastgele edinilmediğini, aksine öğrencinin bilgiyi oluşturduğunu, savunan bir öğrenme yaklaşımıdır (Ün Açıköz, 2005: 60-61). Buna göre öğrencilerden meydana getirdikleri bilişsel bilgileri üzerine yeni bilgiler inşa etmeleri, yaşadıkları problemlere farklı ve yaratıcı çözümler üretmeleri, grupla beraber çalışma becerilerini geliştirmeleri, tartışma ve yorumlama faaliyetlerinde bulunmaları, araştırma yöntem ve tekniklerini kullanmaları, olay ve durumlardan hareketle kendi fikirlerini oluşturmaları beklenmektedir (Deniz, Gültekin, Arhan, Başar, Demirel ve Türker, 2016: 34). Burada etkinlik temelli bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Öğrenciler tartışma ve yorumlama etkinlikleri aracılığıyla bilgiyi yapılandırıp dil becerilerini geliştireceklerdir. Bu yaklaşım, dil bilgisi öğretimini hedefe götürmede araç olarak gördüğü için, dil bilgisine ait kuralları etkinliklerle vermeyi amaçlar (Güneş, 2007: 262-265).

1.6. Dil Bilgisi Öğretimi

2006 Türkçe Öğretim Programı'nda dil bilgisi dört temel becerinin yanında bağımsız bir öğrenme alanı olarak ele alınmıştır. Programda dil bilgisi alanıyla ilgili olarak "*Dil bilgisi; bir dilin dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma öğrenme alanlarını destekleyen kurallar bütünüdür. Öğrenci açısından Türkçenin yapısını oluşturan ve işleyiş kurallarını tanımlayan bilgilere sahip olmak oldukça önemlidir ancak daha da önemli olan bu kuralların konuşma, yazma, dinlemeyle ilgili dil etkinliklerinde uygulanmasıdır. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi kuramsal bilgilere değil, uygulamaya dayanmalıdır.*" denilmektedir (MEB, 2006: 7). Ancak programda dil bilgisinin bağımsız bir beceri olarak düzenlenmesi dil bilgisinin diğer öğrenme alanlarından ayrılmasına yol açmış, teorideki bu plan pratikte gerçekleşmemiştir. Bu da dil bilgisinin diğer öğrenme alanlarından ayrışmasına sebep olmuştur. Ünalın'a göre gramer, farklı bir ders gibi değil de, okuma-anlama etkinliğini tamamlayan bir parça olmalıdır. Dil bilgisi ile ilgili yapılan etkinlik ve faaliyetler, öğrencilerin anlama, konuşma, yazma

becerilerini geliştirici özellik göstermelidir. Öğrencilerin konuşmada ve yazmada karşılaştıkları hatalar düzeltilmeli ve öğrenciler gerekli alıştırmayı yapmalıdır (Ünalın, 2001: 141). Programda bu şekilde yapılmayan dil bilgisi etkinliği diğer dört beceriyi geliştirici bir araç olmaktan çıkmış, kurallar sadece öğrenilmesi gereken bir amaç haline gelmiştir. Bu durum dil bilgisinin kurallar yığını olmasına sebep olmuş ve öğrencileri ister istemez kural ezberlemeye yönlendirmiştir. Dil bilgisi etkinlikleri metinden bağımsız ve kopuk bir şekilde verilmiştir. Ancak bu sonuç ise programın temel yaklaşımı olan yapılandırmacı yaklaşımın özüne uymayan bir sonuçtur. 2015 programında ise dil bilgisi kazanımları bağımsız olarak verilmemiş, okuma ve yazma öğrenme alanları içinde verilmiştir. Bu durum dil bilgisini kurallar yığını olmaktan çıkaracak, dil bilgisi kazanımlarını anlama ve anlatma becerilerini geliştiren bir yapıya dönüştürecektir.

Burdurlu, metin üzerinde gerekli çalışmalar ve bilgilendirmeler yapıldıktan sonra yine metnin bir paragrafı üzerinde dil bilgisi çalışmaları yapılmasında yüzde yetmişin üstünde verim alındığını ifade eder (Burdurlu, 1962: 4 Aktaran: Üstten, 2004: 2). Öz ise işlenen parçalar üzerinden yapılan dil bilgisi etkinlikleri, parçanın doğru okunmasını, anlaşılmasını sağlar ve öğrencilerin konuşma ve yazma becerilerini de olumlu etkiler (Öz, 2001: 267 Aktaran: Üstten, 2004: 2). diyerek dil bilgisi etkinliklerinin okuma anlama konuşma ve yazma becerilerini desteklediğini belirtmektedir. Korkmaz'a göre ise parça üzerinden kurallara gidildiğinde dil bilgisi daha farklı ve kapsamlı olarak karşımıza çıkacaktır (Korkmaz, 1995: 10 Aktaran: Üstten, 2004: 2). Bu düşüncelerden hareketle 2006 programında yer alan dil bilgisi kazanımlarının nasıl uygulanacağını programda yer aldığını ancak uygulamada yapılan etkinliklerin hedeflenen davranışlara götürmede yetersiz kaldığını, etkinliklerin hedefinden saptığı görülmektedir. 2015 programında ise dil bilgisi kazanımlarının diğer beceriler içinde verilmesinin bu yetersizliği ve amaçtan uzaklaşmayı ortadan kaldırması beklenmektedir.

2. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı dil bilgisi öğrenme alanından hareketle 2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programlarında (5-8 sınıflar) yer alan dil bilgisi kazanımlarını nitelik, nicelik bakımından inceleyerek bunların benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Bu farklılıklar ortaya koyulurken sırasıyla programlar dil bilgisi kazanımlarının sınıflara dağılımı, dil bilgisi öğrenme alanının diğer öğrenme alanlarıyla karşılaştırılması, dil bilgisi kazanımlarının özellikleri ve öğretmen görüşleri bakımından değerlendirilmiştir.

3. Yöntem

2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programları'nda yer alan dil bilgisi kazanımlarının değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden çalışmada bulgulara ulaşmak için programlar, araştırılacak olgularla ilgili bilgi veren yazılı kaynakların incelemesini içine alan doküman incelemesi (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189) yöntemiyle incelenmiş ve internette nitel araştırma yöntemlerinden internet üzerinden odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Araştırma, eş zamansız (asenchron) odak gruplar üzerinde görüşme formu kullanılarak yapılmıştır. Bu yöntemle göre ortak konuda görüş bildiren katılımcılar düşüncelerini internet ortamında farklı zamanlarda ve farklı yerlerde istedikleri zaman değiştirerek belirtmişlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmanın verilerini, 2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programları ve odak grup görüşmesinden elde edilen bilgiler oluşturmuştur. Bu veriler betimsel analiz yöntemine göre analiz edilmiştir. Bu yöntemle göre elde edilen bilgiler düzenlenmiş ve yorumlanarak okuyucuya sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239).

4. BULGULAR

2006 (1-8).sınıflar ve 2015 Türkçe Öğretim Programlarının (5-8.sınıflar) dil bilgisi kazanımlarının sınıflara dağılımı bakımından, dil bilgisi öğrenme alanlarının diğer öğrenme alanları ile benzerlik ve farkları bakımından, dil bilgisi kazanımların özellikleri bakımından ve öğretmen görüşleri bakımından karşılaştırılması yapılmış, bulgular kategorilere göre analiz edilmiştir.

4.1. Programların Dil Bilgisi Kazanımlarının Sınıflara Dağılımı Bakımından Karşılaştırılması

4.1.1 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda Dil Bilgisi Kazanımlarının Sınıflara Dağılımı

5. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

Bu programda 5. sınıf kazanımlarına yer verilmemiştir.

6. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

1. Kelimenin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. Kök ve eki kavrar.
2. İsim kökü ile fiil kökünü ayırt eder.
3. Yapım eki ile çekim ekini ayırt eder.
4. Gövdeyi kavrar.
5. Yapım eklerinin işlevlerini ve kelimeye kazandırdığı anlam özelliklerini kavrar.
6. Birleşik kelimeyi kavrar.
7. Basit, türemiş ve birleşik kelimeleri ayırt eder.

2. Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. İsimlerin cümledeki işlevlerini kavrar, isimleri işlevlerine uygun olarak kullanır.
2. Zamirlerin cümledeki işlevlerini fark eder, zamirleri işlevlerine uygun olarak kullanır.
3. Hâl eklerinin işlevlerini kavrar.
4. İyelik eklerinin işlevlerini kavrar.
5. İsim tamlamalarının kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.
6. Sıfatların cümledeki işlevlerini fark eder, sıfatları işlevlerine uygun olarak kullanır.
7. Sıfat tamlamalarının kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.
8. Edat, bağlaç, ünlemlerin işlevlerini ve cümleye kazandırdıkları anlam özelliklerini kavrar; bu kelimeleri işlevlerine uygun olarak kullanır.
9. Kelimeleri cümlede farklı görevlerde kullanır.

7. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

1. Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. Füllerin anlam özelliklerini kavrar.
2. Kip ve çekimli fiili kavrar.
3. Bildirme kipleriyle dilek kiplerini ayırt eder.

4. Bildirme kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.
5. Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.
6. Füllerin olumlu, olumsuz, soru ve olumsuz soru çekimleriyle ilgili uygulamalar yapar.
7. Zarfların cümledeki işlevlerini fark eder, zarfları işlevlerine uygun olarak kullanır.
8. Kelimeleri cümlede farklı görevlerde kullanır.

2. Fiillerin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. Basit, türemiş ve birleşik fiillerin kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.
2. Farklı yapı özelliklerinde fiilleri anlam özelliklerini dikkate alarak kullanır.

3. Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. Cümlede zaman kavramını belirleyen/destekleyen zarfları fark eder.
2. Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasının nasıl gerçekleştiğini kavrar.
3. Fiil kiplerini farklı zaman ve anlamları ifade edecek şekilde kullanır.

4. Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. İsim türünden kelimelerin kip ve kişi açısından biçimlenerek çekimlenebildiğini kavrar.
2. İsimlerin kip eki almasında ek fiilin rolünü kavrar.
3. İsimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlenebildiğini kavrar.
4. Ek fiili işlevine uygun olarak kullanır.

5. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevini kavrar.
2. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.
3. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır.

8. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

1. Fiilimsiler ile ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. Fiilimsiyle, fiil ve isim soylu kelimeler arasındaki farkları kavrar.
2. Fiilimsilerin işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.
3. Fiilimsileri özelliklerine uygun biçimde kullanır.
4. Cümlede, fiilimsiye bağlı kelime veya kelime gruplarını bulur.

2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

1. Cümlenin temel öğelerini ve özelliklerini kavrar.
2. Cümlenin yardımcı öğelerini ve özelliklerini kavrar.
3. Cümlede vurgulanmak istenen ifadeyi belirler.
4. Cümledeki fiillerin çatı özelliklerini kavrar.

5. İsim ve fül cümlelerini, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır.
6. Kurallı ve devrik cümleleri, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır.
7. Cümlelerin yapı özelliklerini kavrar.
8. Kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar.
9. Cümlenin ifade ettiği anlam özelliklerini kavrar.
10. Cümleler arasındaki anlam ilişkilerini kavrar.
11. Cümleye hâkim olan duyguyu fark eder.

3. Anlatım bozukluklarını belirleme ve düzeltme

1. Cümlede anlatım bozukluğuna neden olan kullanımları belirler.
2. Anlatım bozuklarını düzeltir.

(MEB, 2006: 13-50)

4.1.2. 2015 Türkçe Öğretim Programı'nda Dil Bilgisi Kazanımlarının Sınıflara Dağılımı

5. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

- T5.2.22. İsimlerin ve sıfatların cümledeki işlevlerini fark eder.
- T5.2.23. İsim ve sıfat tamlamalarını fark ederek bunların anlama olan katkılarını bilir.
- T5.3.9. Çekim eklerini (hâl ekleri, iyelik ekleri, çoğul eki, ilgi hâli) ve yapım eklerini doğru kullanır.
- T5.3.10. İsim, isim tamlaması, sıfat ve sıfat tamlamalarını cümledeki işlevlerine uygun kullanır.

6. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

- T6.2.26. Zamirlerin cümledeki işlevlerini fark eder.
- T6.2.27. Edat, bağlaç ve ünlemlerin anlama olan katkısını fark eder.
- T6.3.6. Çekim eklerini (hâl ekleri, iyelik ekleri, çoğul eki, ilgi hâli) ve yapım eklerini doğru kullanır; kök bilgisi ile ilişki kurar.
- T6.3.7. Zamirleri, edatları, bağlaçları ve ünlemleri cümledeki işlevlerine uygun kullanır.
- T6.3.10. Yapım eklerini bilir; basit, birleşik ve türemiş sözcükleri ayırt eder.

7. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

- T7.2.27. Füllerin cümleye kattığı anlam özelliklerini fark eder.
- T7.2.28. Zarfların cümleye kattığı anlamı ve işlevini fark eder.
- T7.3.7. Çekim eklerini (kişi ekleri, haber ve dilek kipleri) ve yapım eklerini doğru kullanır.
- T7.3.8. Fülün cümleye kattığı anlam özelliklerini, ek füllü ve zarfları cümledeki işlevlerine uygun kullanır.

8. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

T8.2.31. Fülimsilerin cümledeki işlevini fark eder.

T8.3.7. Dil bilgisine dayalı anlatım bozukluklarının farkına varır.

T8.3.8. Cümlelerin öğelerini bilir.

T8.3.9. Fülimsileri cümledeki işlevine uygun olarak kullanılır.

(MEB, 2015: 26-38)

Tablo 1.

2006 Türkçe Öğretim Programı Sınıf Düzeylerine Göre Dil Bilgisi Kazanım Sayıları

Öğrenme Alanı	Sınıf Düzeyleri			
	5.Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Dil Bilgisi	-	16	20	17
Toplam	:53		-	

Tablo 2.

2015 Türkçe Öğretim Programı Sınıf Düzeylerine Göre Dil Bilgisi Kazanım Sayıları

Öğrenme Alanı	Sınıf Düzeyleri			
	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf
Dil Bilgisi	4	5	4	4
Toplam	:17			

Kazanımların sınıflara dağılımı incelendiğinde 2006 programındaki dil bilgisi kazanımlarının 2015 programına göre sayısının çokluğu dikkat çekmektedir. Bunda hiç şüphesiz 2015 programında dil bilgisi kazanımlarının diğer alanların içinde verilmesi ve bazı kazanımların 2015 programından çıkarılması önemli bir etkidir. 2006 Türkçe programında 5. sınıf kazanımlarına yer verilmemiştir. 2015 programında ise 5. sınıf dil bilgisi kazanımlarından 2 tanesi okuma alanının alt kazanımı olan söz varlığında diğer 2 tanesi ise yazma alanında yer almıştır. 2006 Türkçe programında 6. sınıf kazanımları "*kelimenin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" ana kazanımının altında 7, "*kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının altında 9 tane alt kazanım olmak üzere toplam 16 tanedir (MEB, 2006). 2015 programında ise 6. sınıf dil bilgisi kazanımlarından 2 tanesi okuma alanının alt kazanımı olan söz varlığında diğer 3 tanesi ise yazma alanında yer almıştır. 2006 Türkçe programında 7. sınıf kazanımları "*kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının alt kazanımı olarak 8, "*füllerin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının alt kazanımı olarak 2, "*fül kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının alt kazanımı olarak 3, "*ek fülle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının alt kazanımı olarak 4, "*zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının 3 alt kazanımı olmak üzere toplamda 20 kazanımdır (MEB, 2006). 2015 programında ise 7. sınıf dil bilgisi kazanımlarından 2 tanesi okuma alanının alt kazanımı olan söz varlığında diğer 2 tanesi ise yazma alanında yer almıştır. 2006 Türkçe Programı'nda 8. sınıf kazanımları "*fülimsiler ile ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının altında 4, "*cümleyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama*" kazanımının altında 11, "*anlatım bozukluklarını belirleme ve düzeltme*" kazanımının altında 2 tane olmak üzere toplamda 17 tanedir (MEB, 2006). 2015 programında ise 8. sınıf dil bilgisi kazanımlarından 1 tanesi okuma alanının alt kazanımı olan söz varlığında, diğer 3 tanesi ise yazma alanında yer almıştır. 2015 programından 7. sınıf

dil bilgisi kazanımlarından "basit, türemiş ve birleşik fiillerin kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar, farklı yapı özelliklerinde fiilleri anlam özelliklerini dikkate alarak kullanır, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevini kavrar, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır" kazanımları; 8. sınıf dil bilgisi kazanımlarından ise "cümlede vurgulanmak istenen ifadeyi belirler, cümledeki fiillerin çatı özelliklerini kavrar, isim ve fiil cümlelerini, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır, kurallı ve devrik cümleleri, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır, cümlelerin yapı özelliklerini kavrar, kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar, cümlelerin ifade ettiği anlam özelliklerini kavrar, cümleler arasındaki anlam ilişkilerini kavrar, cümleye hâkim olan duyguyu fark eder." kazanımları çıkarılmıştır (MEB, 2015).

Tablo 1'e göre 2006 Türkçe Programı'nda 5. sınıf dil bilgisi kazanımları programda yer almamıştır. 6. sınıflarda 16, 7. sınıflarda 20 ve 8. sınıflarda 17 kazanım olmak üzere toplam 53 kazanıma yer verilmiştir. Kazanım sayılarının 6 ve 8. sınıflarda birbirine yakın ve 7. sınıflarda en fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 2'ye göre 2015 Türkçe Programı'nda dil bilgisi kazanımları 5. sınıflarda 4, 6. sınıflarda 5, 7. sınıflarda 4 ve 8. sınıflarda 4 kazanım olmak üzere toplam 17 kazanıma yer verilmiştir. Kazanım sayılarının 5,7 ve 8. sınıflarda aynı, 6. sınıflarda en fazla olduğu görülmektedir. 2006 programında 53 olan dil bilgisi kazanım sayısı 2015 programında 17 olmuştur. Bu düşüş dil bilgisi kazanımlarının diğer alanların içinde verilmesiyle ortaya çıkmıştır.

4.2 Programların Dil Bilgisi Öğrenme Alanlarının Diğer Öğrenme Alanları İle Karşılaştırılması

Tablo 3.

2006 Programı		2015 Programı			
Öğrenme Alanı (5)	Kazanım Sayısı	Öğrenme Alanı (3)	Kazanım Sayısı		
Konuşma	42	Sözlü İletişim	Konuşma	63	
Dinleme/İzleme	42		Dinleme		
Okuma	51	Okuma	Dil Bilgisi	109	7
Yazma	46	Yazma	Dil Bilgisi	109	10
Dil Bilgisi	53	-			17
Toplam	234	Toplam		281	

Tablo 3 incelendiğinde 2006 Türkçe Programı'nda en fazla kazanımın 53 kazanımla dil bilgisi alanında olduğu görülmektedir. Bunda dil bilgisinin bağımsız bir alan olarak alınması etkili olmuştur. Dil bilgisinden sonra en fazla kazanım okuma alanında görülmektedir. Diğer öğrenme alanlarının kazanımları ise birbirine yakın sayıdadır. 2015 Türkçe Programında ise dil bilgisi öğrenme alanı okuma ve yazma öğrenme alanlarının içinde yer almıştır. Bu durum dil bilgisi kazanım sayısının azalmasına sebep olmuştur.

2006 Türkçe Öğretim Programı okuma, dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi öğrenme alanlarından oluşmuştur. Bu öğrenme alanları kendi içinde ve diğer alanlarla ilişkilendirilmiştir. Dil bilgisinde konular öğrenci seviyesi gözetilerek verilmiş, diğer alanlarda bu durum dikkate alınmamıştır. Dil bilgisi öğretiminde kurallardan çok kuralların uygulanmasının üzerinde durulmuştur. Metin ve cümle bütünlüğünden hareketle, etkinliklerle dil bilgisi becerileri verilmesi amaçlanmıştır. Konuların beceriye dönüşmesi için anlam yönünün ihmal edilmemesi gerektiği ve dil bilgisi konularının konuşma ve yazma becerileriyle bütünleştirilmesinin önemi belirtilmiştir. Ancak dil bilgisi kazanımlarının bağımsız verilmesi, dil bilgisini diğer öğrenme alanlarından ayırmış, sadece kurallar bütünü olan bir alan haline getirmiştir. Bu sonuç programın dil bilgisi bakımından hedefe götürmede eksik kaldığını göstermektedir. 2015 Türkçe Öğretim Programı'nda öğrenme alanları sözlü iletişim, okuma ve yazma olarak yer almıştır. Dil bilgisi öğrenme alanı bağımsız bir alan olarak yer almamıştır.

4.3. Programların Dil bilgisi Kazanımlarının Özellikleri Bakımından Karşılaştırılması

2006 programında bağımsız bir öğrenme alanı olarak verilen dil bilgisi alanı kazanımları, 2015 programında kazanım sayıları azaltılarak ve okuma, yazma gibi öğrenme alanlarıyla birlikte verilmiştir. 2006 programında dil bilgisi kazanımları için “*Programda, Türkçenin kurallarıyla ilgili kazanımlar, öğrencilerin düzeylerine uygun olarak ve aşamalı bir biçimde verilmiştir. Dil bilgisinde kolaydan zora ilerleyen bir sıra izlenmiş olup konuların birbiriyle olan ilişkileri gözetilmiştir.*” ifadesi kullanılmıştır (MEB, 2006: 7). Burada aşamalılık, düzeye uygunluk ve kolaydan zora ilkelerine göre hareket edilmiştir. Herhangi bir içerik düzenleme yaklaşımından bahsedilmemiştir. 2015 Programında ise kazanımlar hakkında “*Örneğin ilköğretimin ilk yıllarında sözlü iletişim alanında konu dışına çıkmadan, önceden belirlenmiş kurallara uyarak konuşma beklenirken sonraki yıllarda topluluk önünde konuşmalar veya sunumlar için hazırlık yapma, konuşmasını hazırlamak için okuduklarına atıf yapma, konuşma/tartışma içinde ana fikri belirleme, sorgulama, konuyu özetleme gibi sarmal bir şekilde ilerleyen bir kazanım hiyerarşisi oluşturulmuştur.*” (MEB, 2015: 3) ifadesi programın kazanımlarının Bruner’in ‘sarmal öğrenme’ yaklaşımına göre geliştirildiğini göstermektedir. Sarmal öğrenmede yeni bilgiler, var olan bilgilerle ilişkilendirilerek ve ana konu etrafında öğrenilir. Dar alandan geniş doğru bir öğrenme biçimidir. Kapsam giderek genişler. Sonraki öğrenilecek bilgiler, önceki öğrenilen bilgilerin üzerine inşa edilir. İki çeşit ilişkilendirme yöntemi kullanılır. Bunlar yatay ve dikey ilişkilendirmedir. 2015 programında yatay ilişkilendirme kullanılmıştır. Buna göre, aynı konular aynı yılda giderek derinleşen ve genişleyen bir şekilde diğer konularla ilişkilendirilir. 2015 Türkçe Öğretim Programı 5. sınıf dil bilgisi kazanımlarında sarmal yapı şu şekilde gözlenebilir: “*İsimlerin ve sıfatların cümledeki işlevlerini fark eder.*” Bu kazanımda öğrencinin kelime türlerinden isim ve sıfatların işlevini sezmesi, fark etmesi beklenmektedir. Bundan sonra ise “*isim ve sıfat tamlamalarını fark ederek bunların anlama olan katkılarını bilir.*” kazanımı vardır. Burada öğrenci isim ve sıfat tamlamalarını anlayıp öğrenebilmesi için isim ve sıfatların işlevini bilmelidir. Böylece öğrenci bu kazanımla beraber isim ve sıfatların görevi ile ilgili bilgileri tekrar edip, pekiştirir. Bundan sonraki başarılması istenen kazanım ise “*İsim, isim tamlaması, sıfat ve sıfat tamlamalarını cümledeki işlevlerine uygun kullanır*” kazanımıdır. Bu son kazanımla birlikte öğrenci yine birinci ve ikinci kazanımı tekrar ederek bu kazanıma ait bilgileri edinir. Bu sarmal yapı 6, 7, ve 8. sınıf kazanımlarında da geçerlidir. Ancak sarmal yapı oluşturulurken kazanımların bitişikliği göz ardı edilmiştir. Kazanımların bitişik olması önemlidir. Birbirini kapsamamalıdır. Hedefler sadece bir yargı bildirecek şekilde düzenlenmelidir (Büyükkaragöz, 1997; Demirel, 2000). *İsim ve sıfat tamlamalarını fark ederek bunların anlama olan katkılarını bilir. Çekim eklerini (hâl*

ekleri, iyelik ekleri, çoğul eki, ilgi hâli) ve yapım eklerini doğru kullanır; kök bilgisi ile ilişki kurar. Yapım eklerini bilir; basit, birleşik ve türemiş sözcükleri ayırt eder. Zarfların cümleye kattığı anlamı ve işlevini fark eder. Fiilin cümleye kattığı anlam özelliklerini, ek fiilli ve zarfları cümledeki işlevlerine uygun kullanır. Kazanımları birden fazla yargı bildirir. Bu durum kazanımların öğrencilere kazandırılmasını zorlaştıracak, öğrenmeyi olumsuz etkileyecektir. Kazanımlar şu şekilde düzenlenebilir: İsim ve sıfat tamlamalarını ve bunların anlama katkılarını bilir. Çekim eklerini (hâl ekleri, iyelik ekleri, çoğul eki, ilgi hâli) ve yapım eklerini doğru kullanır. Çekim ekleri (hâl ekleri, iyelik ekleri, çoğul eki, ilgi hâli) ve yapım ekleri ile kök bilgisi arasında ilişki kurar. Yapım eklerini bilir. Basit, birleşik ve türemiş sözcükleri bilir. Zarfların cümleye kattığı anlamı fark eder. Zarfların işlevini fark eder. Fiilin cümleye kattığı anlam özelliklerini bilir. Ek fiilli ve zarfları cümledeki işlevlerine uygun kullanır.

2015 programında kazanımların çoğunda değişiklik yapıldığı görülmektedir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda 16 farklı 6. sınıf kazanımı vardır. Bu kazanımlar 2015 programında 3, 4, 5 ve 6. sınıflara dağıtılmış ve yoğunluk azaltılmıştır. Kazanımların sarmal bir yapıya dönüştürülüp birleştirilmesi de bunda etkili olmuştur. Bu durum ilkökul 3. ve 4. sınıflarda dil bilgisi öğretiminin önemini artırmıştır.

4.4. Programların Dil bilgisi Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Bakımından Karşılaştırılması

Araştırmada belirlenen yöntemle göre on Türkçe öğretmeni ile görüşülmüştür. Öğretmenlere aşağıdaki kısa cevaplı sorular sorulmuştur ve öğretmenlerden cevaplar alınmıştır.

1. 2015 Türkçe Öğretim Programı'ndaki dil bilgisi kazanımları öğrencilerin dil becerilerini destekler nitelikte midir?

Bu soruya öğretmenlerin 3'ü evet, 4'ü hayır, 1'i değildir, 2'si tam olarak desteklememektedir. Cevaplarını vermiştir. Bu cevaplardan öğretmenlerin büyük çoğunluğu dil bilgisi kazanımlarının öğrencilerin dil becerilerini desteklemeyeceğini düşünmektedir.

2. 2015 Türkçe Öğretim Programı'ndaki dil bilgisi kazanımlarının 2006 programında olduğu gibi bağımsız bir öğrenme alanı içinde değil de okuma ve yazma öğrenme alanları içinde verilmesi hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Bu soruya öğretmenler: Uygun/ Yeterli olmayacaktır/ Bence yazma ve okuma da verilmemeli tek başına bir alan olmalı/ Beceri alanları içerisinde verilmesi öğrenme açısından olumludur/ Dil bilgisinin ayrı bir alan olarak değerlendirilmemesi daha mantıklı süreç içinde gerçekleşen bir alandır zaten/ Ne tam bağımsız ne tamamen başka bir alan içinde verilmemeli/ Bağımsız ders saati olarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum./ Ayrı bir başlık altında başka bir dersmiş gibi öğretilmesinin yerine sezdirme yoluyla metinler üzerinden verilmesi daha etkili ve kalıcı bir öğrenme sağlar./ Olumlu bir gelişme/Konudan konuya farklılık gösterebilir. Cevaplarını vermiştir. Bu cevaplardan hareketle öğretmenlerin yarısı yapılan değişikliği olumlu bulmuş, ikisi olumsuz bulmuş diğer üç öğretmen ise değişken olduğunu belirtmiştir.

3. 2015 Türkçe Öğretim Programı'ndaki 8. sınıf kazanımlarından fülde çati konusunun çıkarılması hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Sorusuna öğretmenler: Gerek yoktur / Çıkarılmamalıdır. / Bence çıkarılmalı / Bence olumlu çünkü öğrenciye çok fazla katkısı olmayan bir konuydu / Mantıklıdır. Zaten 8.sınıflarda dil bilgisi konuları fazla. Bu konunun çıkarılmasını öğrenciler adına bir kayıp olarak görmüyorum. / Sınırlandırılması yeterliydi. /

Çıkarılmasına gerek yoktu. / Gerek yoktu. / Öğretmenlerin de anlatırken ikilemede kaldıkları bir konu idi, bence yerinde bir karar olmuş. / Olumlu bir değişiklik/Sözde özneyi anlatmada edilgen çatılı eylem çocuğun daha iyi kavramasını sağlar. Çıkarılmamalı cevaplarını vermiştir. Öğretmenlerin yarısı yerinde bir değişiklik olduğunu söylerken diğer yarısı ise çıkarılmaması gerektiğini belirtmiştir.

4. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda ayrı ayrı verilen kazanımların 2015 Türkçe Öğretim Programı'nda birleştirilerek tek kazanım halinde verilmesi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Sorusuna öğretmenler şu cevapları vermişlerdir: Güzel, daha geniş bir yelpazede geliştirilmelidir. Kazanımların böyle olması iyi, önceki programda tek tek kazanım bakmak zor. Bütünlük açısından olumludur. Alanların birbirine karışmaması açısından sakıncalı bir durum. Ayrı ayrı verilmesi daha makul olurdu./Ayrı ayrı alınması kazanımı daha anlaşılır kılıyordu. Fikrim yok, 2015 programında, birleştirilen kazanımlar alt kazanımlar şeklinde verilmiş. Bir seferde bir yapının benimsetilmesi ilkesine ters olmadığını düşünüyorum. Olumlu basitleştirilmiş, yine kendi içinde değişkenlik gösterebilir. Öğretmenlerin yarısı uygun bulmuş, iki öğretmen kazanımların birleştirilmesini olumsuz bulmuş diğer üç öğretmen ise farklı cevap vermiştir.

5. SONUÇ

2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programları'nın dil bilgisi öğrenme alanlarının karşılaştırıldığı bu araştırmada elde edilen bulgular ışığında çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre programlar genel özellikleri bakımından karşılaştırıldığında 2006 programı, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk millî eğitiminin genel amaçlarına yer verirken 2015 programı ise 6 maddelik programın vizyonuna yer vermiştir. Her iki program da var olan bilgiden yeni bilgiye ulaşmayı amaç edinen yapılandırmacı temel yaklaşımını benimsemiştir. Her iki program da aynı ana düşünceyi farklı tür ve konularla yansıtan tematik yaklaşımla düzenlenmiştir. Bu bağlamda 2006 programında olduğu gibi 2015 Türkçe Öğretim Programı'nda da temalara yer verilmiştir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'yla öğrencilerin, kazanımlar ve etkinliklerden hareketle temel dil becerilerini geliştirmeleri, Türkçenin zenginliklerinin bilincine vararak dilimizi doğru ve etkili kullanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2006: 3). İfadesi 2006 programında daha çok etkinlik merkezli bir anlayışla dil becerilerinin geliştirilmesinin amaçlandığını göstermektedir. 2015 programında yer alan, Program, öğrencilerin Türkçenin zenginliklerini yaşayarak dil becerilerini geliştirecek biçimde düzenlenmiştir. Program; öğrencilerin “sözlü iletişim”, “okuma” ve “yazma” beceri alanlarındaki hedeflerle çeşitli metinler üzerinde çalışarak kavrama, anlamlandırma, yorumlama ve sentezleme becerilerini geliştirmeye odaklanmıştır (MEB, 2015: 4). İfadeleri ise yine etkinliklerden hareketle ancak daha çok üst düzey zihinsel becerileri geliştirmeyi amaçladığını göstermektedir. Her iki program genel amaçları bakımından karşılaştırıldığında ise hemen hemen benzer özellikler gösterdiği görülmektedir.

Programlar temel yaklaşım olarak karşılaştırıldığında ise 2006 programında öğretmenin rehber olduğu, öğrencinin bilgiyi kendisinin oluşturduğu yapılandırmacı anlayışa göre hazırlandığı görülmektedir. 2015 programı'nın öğrenciyi merkeze alan bir anlayıştan ve öğretmenlerden öğrenme ortamlarını yönlendirmesini beklemesinden bahsetmesi, programda -açıkça belirtilmesi de- yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir (MEB, 2015: 4). Ancak Güneş ise dil öğretim yaklaşımlarından hangisine göre düzenlendiğinin belli olmadığını, kazanımların

bazılarının öğrenci bazılarının metin merkezli olduğunu belirtmiştir (Güneş, 2016: 217).

2015 programında üst düzey zihinsel becerileri geliştirici hedeflerin yanında günümüzün ihtiyaçlarına uygun olarak bilgi teknolojilerini kullanma hedefine de yer verilmiştir. Zira günümüzde eğitim artık tabletler, akıllı telefonlar, etkileşimli tahtalar gibi internet ağının kullanıldığı her platformda yapılabilmektedir. Bilişim teknolojisindeki bu gelişimden ve programların ihtiyaçları karşılması gerçeğinden hareketle bu becerinin programın temel yaklaşımının bir parçası olması, çok yerinde bir hedeftir.

2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programları öğrenme alanları bakımından karşılaştırıldığında ise farklılıklar görülmektedir. 2006 programında okuma, dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi alanlarına yer verilirken 2015 programında ise temel beceri alanları sözlü iletişim, okuma ve yazma olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. 2006 programında yer alan dinleme ve konuşma becerilerine 2015 programında sözlü iletişim alanında yer verilirken, dil bilgisi alanı ise bağımsız bir öğrenme alanı olarak yer almamış, dil bilgisi kazanımları okuma alanının söz varlığı alt alanı ve yazma alanına dağıtılmıştır. 2006 programında dil bilgisi kurallar bütünü olarak görülmüş, kuralların uygulanmasından ve öğretilmesinin üzerinde durulmuştur. Bu kuralların diğer becerileri desteklemesi açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Ancak dil bilgisinin bağımsız bir alan olarak verilmesi ve kazanım sayılarının da çok olmasından dolayı dil bilgisi alanı kurallar yığını olmaktan öteye geçememiştir. 2015 programında dil bilgisi yazma ve okuma öğrenme alanlarının içinde verilmiştir. Böylece dil bilgisi kazanım sayıları da azaltılmıştır. Bu değişikliklerin hem dil bilgisini kurallar yığını olmaktan çıkarması hem de diğer öğrenme alanlarını destekleyip geliştirmesi beklenmektedir. İşeri ve Baştuğ Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi isimli çalışmada konuşma ve dinleme becerilerinin, sözlü iletişim öğrenme alanında verilmesini becerilerin geliştirilmesini daraltacağı için olumsuz bulmuştur (İşeri ve Baştuğ, 2016: 32). Bayburtlu ise öğrenme alanları ile ilgili olarak 2006 programında öğrenme alanları ve kazanımların çokluğunun programı karmaşıktırdığını 2015 programında öğrenme alanlarının azaltılmasıyla bu durumun ortadan kalktığını ifade etmiştir. Konuşma ve dinleme birbirini destekleyen beceriler olduğu için bir öğrenme alanında toplanmasını, dil bilgisi öğrenme alanının diğer alanlar içinde verilmesini uygun bulmuştur. Bu değişikliklerin programın uygulanmasını olumlu etkileyeceğini belirtmiştir (Bayburtlu, 2015: 156).

Programlar dil bilgisi kazanımlarının sınıflara dağılımı bakımından karşılaştırıldığında ise 2006 programındaki dil bilgisi kazanımlarının 2015 programına göre sayısının çokluğu dikkat çekmektedir. Bunda hiç şüphesiz 2015 programında dil bilgisi kazanımlarının diğer alanların içinde verilmesi önemli bir etkidir. 2006 Türkçe Programı 6, 7, ve 8. sınıflara yönelik olduğundan 5. sınıf kazanımlarına yer verilmemiştir. Bu programda toplam 53 kazanıma yer verilmiştir. 2015 programında ise kazanım sayısı 17 olmuştur. Bu düşüş dil bilgisi kazanımlarının diğer alanların içinde verilmesiyle ortaya çıkmıştır. Ayrıca programın 2006 programından farklı olarak 1. sınıftan 8. sınıfa göre düzenlenmesi dil bilgisi kazanımlarının 3. ve 4. sınıfa da dağıtılmasını sağlamış bu da ortaokul dil bilgisi kazanımlarının yoğunluğunun azaltılmasına sebep olmuştur. Böylece dil bilgisi konuları öğretim sürecinin bütününe dağılmıştır. Dil bilgisi konularının temelleri ilkokulda atılacağından ilkokul öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. Programların dil bilgisi öğrenme alanları diğer öğrenme alanları ile karşılaştırılmıştır. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda öğrenme alanları dinleme, okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi olarak yer almıştır. Bu öğrenme alanları kendi içinde ve diğer alanlarla ilişkilendirilmiştir. Dil bilgisinde konular öğrenci seviyesi gözetilerek verilmiş, diğer alanlarda bu durum dikkate alınmamıştır. 2006 programında dil bilgisi konularının anlama etkisinin ve

katkısının dikkate alınması, konuların beceri haline gelmesine yardımcı olacaktır. Bu durumdan hareketle dil bilgisi konuları konuşma ve yazma becerileriyle ilişkilendirilmelidir. Dil bilgisi kazanımlarının değerlendirilmesinde, kuralların parça ya da cümle bütünlüğü içinde işlenmesi, diğer becerileri desteklemesi bakımından önemlidir (MEB, 2006: 8). İfadesine yer verilmiştir. Ancak dil bilgisi öğrenme alanının bağımsız olarak verilmesi, dil bilgisini diğer öğrenme alanlarından ayırmış, sadece kurallar bütünü olan bir alan haline getirmiştir. Bu sonuç programın dil bilgisi bakımından hedefe götürmede eksik kaldığını göstermektedir. 2015 Türkçe Öğretim Programı'nda öğrenme alanları sözlü iletişim, okuma ve yazma olarak yer almıştır. Konuşma ve dinleme alanları gibi dil bilgisi öğrenme alanı da bağımsız bir alan olarak yer almamıştır. Dil bilgisi kazanımları okuma ve yazma alanının içinde verilmiştir. Bu durum dil bilgisi konularının beceriye dönüşmesine katkı yapacak, dil bilgisini kurallar yığını olmaktan kurtaracaktır. Bu konuda görüşlerini bildiren öğretmenlerin yarısı yapılan değişikliğin uygun olduğunu belirtmiştir. Ancak bu değişiklik yeterli değildir. Çünkü dil bilgisi bütün becerilerle ilişkili bir alandır. Bu bakımdan 2015 programında dil bilgisi kazanımlarının okuma ve yazmanın yanında sözlü iletişim öğrenme alanının içinde de verilmesi gerekirdi. Programların dil bilgisi kazanımları bakımından karşılaştırıldığında 2006 programında kazanımların herhangi bir içerik düzenleme yaklaşımına göre düzenlenmediği görülmektedir. Kazanımların sadece aşamalılık, öğrenci düzeyi ve zorluk derecesi dikkate alınmıştır. 2015 programında ise Bruner'in sarmal içerik düzenleme yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşıma göre sonraki öğrenilecek bilgiler, önceki öğrenilen bilgilerin üzerine inşa edilir. Dil bilgisi kazanımlarının da sürekli tekrar edilerek beceriye dönüştürülmesi gerekir. Bu bağlamda kazanımlarda sarmal yapının olması dil bilgisine ve diğer öğrenme alanlarına katkı sağlayacaktır. Ancak Güneş çalışmasında programın; sorgulama, eleştirel düşünme, sorun çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, gibi üst düzey zihinsel becerileri geliştirecek kazanım bakımından eksik olduğunu belirtmiştir (Güneş, 2016: 217). Ayrıca dil bilgisi kazanımlarının birden fazla yargı bildirmesi kazanımların bazı öğrencilere kazandırılmasını zorlaştıracak, öğrenme durumlarını olumsuz etkileyecektir. Programlara yönelik öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin çoğunluğu kazanımların öğrencilerin dil becerilerini desteklemeyeceğini, yarısı dil bilgisinin ayrı bir öğrenme alanı olarak düzenlenmesi gerektiğini, 8. sınıf kazanımlarından fiilde çatı konusunun çıkarılmaması gerektiğini, 2006 programında ayrı verilen kazanımların birleştirilmesini uygun bulmuştur. Diğer yarısı ise tam tersini düşünmektedir.

Sonuç olarak 2015 programında dil bilgisinin bağımsız bir beceri alanı olarak görülmemesi, dil bilgisi kazanım sayılarının azaltılmasına bağlı olarak derslerdeki yoğunluğunun da azaltılması, kazanımların sarmal içerik düzenlemeye uygun olarak gerekli tekrarı sağlayacak özellikte olması dil bilgisini daha işlevsel hale getirecek, diğer öğrenme alanlarına olumlu yansıtacaktır. Ayrıca öğretmenlerin programda yapılan değişiklikler hakkında kararsız kaldıkları ve yapılan değişiklikleri tam olarak benimsemedikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlere yeni programla ilgili gerekli rehberlik çalışmaları yapılmalıdır. 2015 programından çıkarılan; fiilde yapı, birleşik çekimli fiiller, fiil çatısı ve cümlenin yapısı ile ilgili kazanımların tekrar düzenlenerek programın yapısını bozmayacak şekilde tekrar eklenmesi uygun olacaktır.

5. KAYNAKÇA

- Bayburtlu, Y. S. (2015). 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Turkish Studies* , 156.
- Bilen, M. (2006). *Plandan Uygulamaya Öğretim*. Ankara: Anı.
- Burdurlu, İ. Z. (1962). İlkokullarda Dil bilgisi Çalışmaları. *İlköğretim* , 4.

Büyükkaragöz, S. (1997). *Program Geliştirme Kaynak Metinler*. Konya: Öz Eğitim.

- Demirel, Ö. (2000). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: PegemA.
- Deniz, K., Gültekin, İ., Arhan, S., Başar, S., Demirel, T., & Türker, H. (2016). *Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. MEB Devlet Kitapları.
- Güneş, F. (2013). Dil Bilgisi Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. *Journal of Language and Literature Education*.
- Güneş, F. (2014). Öğretim İlke ve Yöntemleri. F. Güneş içinde, *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (s. 2). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: PegemA.
- Güneş, F. (2016). Türkçe Öğretiminde Beceri Uyuşmazlığı Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 217.
- Güneş, F. (2013). Yapılandırmacı Yaklaşımla Dil Bilgisi Öğretimi. *Journal of Theory and Practice in Education (Eğitimde Kuram ve Uygulama)*, 173.
- İşeri, K., & Baştuğ, M. (2016). Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *International Journal of Language Academy*, 32.
- Kırkkılıç, A., & Akyol, H. (2013). Dil Bilgisi Öğretimi. A. Karadüz içinde, *İlköğretimde Türkçe Öğretimi* (s. 281-308). Ankara: PegemA.
- Komasyon. (2011). *TDK Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995). *Türk Gramerinin Sorunları*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kutlubay, H. (2015). *1928'den Günümüze Kadar Türkçe Öğretim Programları'nda Dil Bilgisi Öğretiminin Durumu*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bölümü, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2015). *Türkçe (1-8) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Öz, M. F. (2001). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Anı.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özçelik, D. A. (1992). *Eğitim Programları ve Öğretim*. Ankara: ÖSYM.
- Puren, C. (2004). Congrès Annuel de l'Association pour la Diffusion de l'Allemand en France (ADEAF). *L'évolution Historique Des Approches En Didactique Des Langues- Cultures ou Comment Faire L'unité Des « Unites Didactiques*. France.
- Rezeau, J. (2001). *Médiatisation et médiation pédagogique dans un environnement multimedia*. France: Université Victor Segalen Bordeaux 2.
- Sezer, A., Oğuzkan, F., Özdemir, E., & Göğüş, B. (1991). Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı ve Önemi. B. Özer içinde, *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ün Açıkgöz, K. (2005). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2001). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Üstten, A. U. (2004). Dilbilgisi Öğretimi İle İlgili Yaklaşımlar ve Tartışmalar. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 2.
- Varış, F. (1976). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi yayınları.
- Varış, F. (1994). Teori ve Teknikler. *Eğitimde Program Geliştirme*. içinde Ankara: Alkım.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. içinde Ankara: Seçkin yayınları.